

ЛАНДШАФТИ М. МЕЛІТОПОЛЬ І МЕЛІТОПОЛЬСЬКОГО РАЙОНУ

Бондарець Д. С. Даценко Л. М.

Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана
Хмельницького

Мелітопольський район розташований на південному заході Запорізької області у природно-кліматичних умовах, сприятливих для сільського господарства, особливо вирощування різних сільгоспкультур – зернових, овочевих та для вирощування фруктових дерев. Родючі ґрунти у поєднанні з м'яким кліматом та рівнинним рельєфом створюють для цього всі умови. Тож, більшу частину території району складають саме сільськогосподарські угіддя – агроландшафти, продуктивний стан яких має виключну роль для розвитку регіону [1]. Промисловість розвинена головним чином у м. Мелітополь, де розвинуті відповідні антропогенні ландшафти. Значний антропогенний тиск на територію, потреби гармонійного розвитку господарства вимагають уваги до природної основи сучасної території досліджуваного району. Метою даної публікації є висвітлення натуральної та антропогенної ландшафтної структури Мелітопольського району.

Натуральні ландшафти. В результаті наших досліджень розроблена карта ландшафтів Мелітопольського району в рамках сучасної карти ландшафтів України, розробленої П. Шищенком у 2003 році [3]. Саме за наступною картою було зроблено короткий опис ландшафтів регіону. Ландшафти Мелітопольського району є результатом тривалої і глибокої взаємодії гірських порід, рельєфу, клімату, поверхневих і підземних вод, ґрунтів, рослинності і тваринного світу. Територіальні особливості

взаємодії цих компонентів та умов утворюють систему ландшафтів, що урізноманітнюють поверхню. Мелітопольський район розташований в межах двох підзон степової зони України: середньо-степової та південно-степової. В середньо-степовій підзоні території Мелітопольського району знаходяться два типи місцевості, які включають три типи урочища [2]. Перший тип місцевості з малопотужним антропогеновим покривом на докембрійських породах включає лесові височини, сильно розчленовані ярами і балками, з денудаційними останцями, з чорноземами південними малогумусними, в минулому під типчакowo-ковиловою рослинністю, поширені на південних та західних схилах Приазовської височини. Рельєф тут здебільшого рівнинний, але яружно-балкова мережа досить розвинена, тому тут можна спостерігати плавні, але помітні переходи від вододільних рівнин до плакорів і схилів балок, які в свою чергу, впадають до річкових долин з вираженими схилами, терасами і заплавами. На загальному силовому фоні виділяються останцево-привододільні місцевості. Схили останцевих форм вкриті південними малогумусними щебенюватогравійними чорноземами, що розвинулись під сухолюбною і петрофітною рослинністю на продуктах вивітрювання кристалічних порід. Ґрунти на схилах є сильно змитими або повністю змитими, в рослинному покриві зустрічаються сухолюби і петрофіти, шипшинові і тернові чагарники.

Тип місцевості низовин з потужним антропогеновим покривом на неогенових породах включає два типи урочищ. Лесові низовини, розчленовані степовими балками-роздолами, з чорноземами південними малогумусними, в минулому під типчакowo-ковиловою рослинністю у поєднанні з лучно-чорноземними дерновими оглеєними ґрунтами, в минулому під типчакowo-ковиловою рослинністю та глеєсолодями подів і подовими луками є найбільш поширеними ландшафтами середньо-степової підзони. Характерним тут є малий перепад висот, який іноді складно помітити неозброєним оком. Більша частина цих ландшафтів

виглядає як абсолютно рівна рівнина, яку де-не-де перетинають балки та яри з дуже пологими схилами, зазвичай 1-2°.

Ландшафти лесових терас з чорноземами південними малогумусними в комплексі з солонцюватими, в минулому під типчаково-ковиловою рослинністю наявні в Мелітопольському районі в долині річки Молочна та її приток – Юшанли, Курошани, Арабка

Південно-степова підзона України займає найнижчий гіпсометричний рівень Причорноморської низовини, низовинне Присивашся та знижену частину степового Криму. Тут представлений один тип місцевостей – приморські низовини з антропогеновим покривом на неогенових породах. В межах Мелітопольського району наявні три типи урочища: ландшафти лесових низовин з антропогеним покривом на неогенових породах, ландшафти лесових низовин з темно-каштановими солонцюватими ґрунтами, піщано-лесові терасові низовини, з антропогеновим покривом на неогенових породах, з чорноземами південними солонцюватими і темно-каштановими ґрунтами в комплексі з солонцями та глеєсолодями і лучними солончаками,

Антропогенні ландшафти. Антропогенні ландшафти Мелітопольського району в сучасному їх розумінні почали формуватись одночасно з заселенням області людьми. Вони пройшли шлях розвитку від тимчасових поселень кочових племен до сучасних урбанізованих ландшафтів міст. На території Мелітопольського району зустрічаються більшість з відомих типів антропогенних ландшафтів: агроландшафти, промислові ландшафти, селитебні ландшафти, дорожні ландшафти, лісові, лісогосподарські, водоохоронні, рекреаційні ландшафти

Таким чином, в Мелітопольському районі нараховується 27 видів урочищ, що свідчить про суттєве ландшафтне різноманіття досліджуваної території. Різноманіття спричинене розташуванням району в межах двох підзон степової зони України, а також в межах перехідної зони між Приазовським кристалічним масивом та Причорноморською западиною.

Враховуючи високий ступінь антропогенної змінності території Мелітопольського району, стає очевидною потреба збереження природних осередків ландшафтного різноманіття.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Атлас Запорізької області /За ред. Ф. В. Зузука. – К.: Укргеодезкартографія, 1997. – 48 с.
2. Бондарець Д. С. Рекреаційні ландшафти Запорізької області [монографія] / Д. С. Бондарець, О. Ю. Дмитрук. – Київ: Видавництво «Альфа-ПК», 2013. – 196 с.
3. Маринич О.М. Фізична географія України: Підручник./ О. М. Маринич, П. Г. Шищенко – К.: Знання, 2005. – 511 с.